

POZNÁMKY K PROBLEMATIKE ENVIRONMENTALIZMU V SLOVENSKEJ FILOZOFII

KAROL KOLLÁR, Filozofický ústav SAV, Bratislava

*Ekologie se domnívá, že stačí chránit životní prostředí,
filosofie soudí, že je třeba zachránit svět...* (Karel Kosík)

Naše poznámky k téme uvedenej v názve začneme pomerne neštandardne: rozsiahlejším citátom z publikácie *Environmentalizmus a slovenská filozofia* vydanej v roku 2010, ktorej hlavným editorom bol erudovaný teoretik v danej oblasti Petr Jemelka spolu s ďalšími (spolu)autormi publikácie (Slavomír Lesňák a Andrej Rozemberg).¹ Dôvodom pre takýto postup je to, že tento text v zovretej podobe vystihuje okruh problematiky, ktorá je predmetom nášho záujmu. Jej autori píše: „Zamýšľáme-li se nad soudobou situací filosofie a ve filosofii, nemůžeme proto dost dobře odhlédnout ani od oněch témat, která se (jako relativně nová) stávají nyní již pravidelně předmětem filosofické pozornosti právě jako náměty, plynoucí z novosti dění. A tu můžeme říci, že jedním ze silně zastoupených témat je i reflexe celku tzv. environmentální problematiky. Pro toto tvrzení nemusíme být ještě sami zapálenými bojovníky za „práva přírody“. Stačí jen letmý pohled na množství takto zaměřené textové produkce a na její jemnější tematické rozvrstvení, které nám může pomoci i v hledání odpovědi na otázku, co vůbec environmentalismem můžeme rozumět“ ([1], 9). Publikácii nemožno uprieť viaceré pozitíva. V prvom rade ide o jednu z mála prác (ak nie úplne ojedinelú) zaoberajúcich sa novšími dejinami istého segmentu slovenskej filozofie čiže historiografiou novšej a aktuálnej slovenskej filozofickej tvorby. To je jeden aspekt práce. Druhý, nemenej významný, ale tiež originálny, je jej nosná téma, ktorá v takomto kontexte či rozsahu doteraz spracovaná nebola – ide o tému environmentalizmu a jej reflexie v slovenskej filozofii. Ďalším prínosom práce je aj pomerne neobvyklý časový horizont, v ktorom problém zachytáva, deteguje a mapuje. Nie všetky historiografické práce venované tematike novších dejín (nielen) filozofického myslenia na Slovensku prekračujú „magickú“ hranicu 50. rokov 20. storočia. Novšie témy sú ešte príliš citlivé a živé (a ich protagonisti tiež), čo spôsobuje isté obmedzenia pri ich analýzach.

Publikácia hlavného editora P. Jemelku podľa nášho názoru plní viacero funkcií, aj keď nie je súhrnným komplexným dielom. (Takéto ambície autori práce podľa ich vlast-

¹ P. Jemelka sa podľa nášho názoru až zbytočne obáva, keď píše, že „... snad nikoho nepohorší, že se historií slovenského filosofického myšlení zabývá český autor“. Samotný Jemelka vysvetľuje, že „je to dáno mým dlouhodobým odborným zájmem jak o environmentální téma, tak i o historiografii domácí filosofie. Jsem přesvědčen, že oba naše národy pojí společná historie a v oblasti teoretického myšlení pak spojitosti a vzájemné vazby takového charakteru, že jsme oprávněni alespoň v určitém období hovořit zcela prostě o filosofii naší“ ([1], 5).

ného vyjadrenia ani nemali.) Jednak je to funkcia heuristicko-kognitívna, ktorú publikácia plní prostredníctvom analytických sond, resp. pomocou ponoru do histórie sledovaného predmetu, jednak čiastočne aj funkcia encyklopedická, keď tezuruje, mapuje reflexie problematiky environmentalistiky v aktuálnych prácach autorov pôsobiacich v slovenskej filozofii. Táto funkcia je pre budúcnosť komplexnejšieho multifokálneho výskumu v oblasti dejín slovenskej filozofie, ale aj dejín politického myslenia na Slovensku veľmi významná. Pre budúci syntetický pohľad na uvedenú problematiku má práca skutočne priekopnícky význam, keďže vytvára kvalifikovaný a kompetentný výskumný základ pre ďalšie bádania v danej oblasti, resp. v danej výskumnej téme.

Niektorí by mohli oprávnene namietat', že to možno povedať o väčšine teoretických prác (stále hovoríme o dejinách slovenskej filozofie), vzhľadom na to, že vedecké poznanie má v zásade kumulatívny charakter – až kým, pravda, nepríde k ruptúre vedeckej paradigmy, čo sa zas v dejinách ľudského poznania tak často nestáva. V tomto prípade však ide o vytvorenie prvej skutočne serióznej východiskovej platformy, heuristických základov environmentálnej filozofie, na ktorých je, a predpokladáme, že i bude, uľahčená ďalšia bádateľská práca v tejto oblasti.

Podľa nášho názoru by vzhľadom na obsah práce bol azda vhodnejší názov *Reflexie environmentalizmu v slovenskej filozofii*. To však je plne v kompetencii autorskej licencie pôvodcov práce. Pre úplnosť treba uviesť, že publikovaná práca bola stručne a výstižne recenzovaná M. Tokárovou vo *Filozofii* 4/2011.

My chceme v rozšírenej forme komentovať niektoré vybrané analýzy autorského tímu najmä vo vzťahu k dejinám filozofovania a myslenia na Slovensku v širšom kontexte.

Publikácia na pomerne úspornom priestore otvára relatívne široký problémový okruh súvisiaci s témou environmentalizmu, a to v multidisciplinárnej rovine. Vnútorne sa člení na štyri hlavné kapitoly: 1. *Vývoj reflexe problému do 2. svetovej války* (P. Jemelka); 2. *Problém prostredí a poválečný vývoj ve slovenské vědě a filosofii* (P. Jemelka, S. Lesňák); 3. *Slovenská environmentálna filozofia v 90. rokoch 20. storočia a v súčasnosti* (S. Lesňák). Štvrtá, záverečná kapitola (A. Rozemberg), ktorá časovo nadväzuje na tretiu, s názvom *Prelomiť zvyky tisícročia* si všíma niektoré aspekty vzťahu človeka a zvieratá v súčasnej slovenskej filozofii, etike a legislatíve a má v porovnaní s predchádzajúcim textom trochu odlišný, esejistický štýl. Práca obsahuje ďalej úvod, záver, resumé a zoznam použitej literatúry. Prílohou práce je tematická výberová bibliografia časopisu *Filozofia*, vzťahujúca sa na environmentálnu problematiku v rokoch 1990 – 2000. Zostavovateľ a autor tu konštatuje, že publikácia v tejto podobe predstavuje završenie len istej etapy bádania a že téma zostáva otvorená poznávacej činnosti v danom smere. Perspektívne pre ďalšie teoretické analýzy vyznieva text, v ktorom autori práce píšú: „Snad se však i přes problematické aspekty toho, jak jsme se zmocnili zvoleného tématu, podařilo ukázat, že slovenské filosofické a vědecké myšlení je pozoruhodnou součástí evropské kultury a že má smysl zabývat se jeho dějinami, protože v nich lze odhalit nesporně zajímavé (ne pouze kuriózní) osobnosti, motivace i témata“ ([1], 6). Autori sa vo svojej monografii snažia postupovať podľa štandardnej metodologickej schémy skúmania, keď sa v úvode svojej práce sústreďujú na základné terminologické otázky, z ktorých je najdôležitejšia odpoveď

na otázku *Čo je vlastne filozofický či etický environmentalizmus a ako ho treba chápať?* Stanovisko autorov k tomuto problému je implicitne obsiahnuté v nasledujúcom citáte: „Běžně uznávaná spojení ekofilosofie, ekosofie, ekoetika, environmentální etika atp. jsou dosud obvykle chápána jako synonyma. Zdá se však, že je třeba přece jen přesněji rozlišovat. Zde je vhodné vycházet ze samotného určení původní specializované vědní disciplíny, která postupně našla své reflexe ve zmíněné verzi filozofického či etického myšlení. Touto speciální vědou je ekologie“ ([1], 9). V texte sa ďalej zdôrazňuje, že „... důraz na zkoumání antropogenních vlivů činí z environmentálního uhlu pohledu vhodnou oblast pro průmět témat do oblasti filosofie či etiky. Tím lze odůvodnit i naši terminologickou preferenci (environmentální filosofie, etika místo ekofilosofie, ekoetika) jako relativně nejvýstižnější terminus technicus“ ([1], 10).²

Autori ďalej upozorňujú, že v súčasnosti environmentalistická reflexia vo filozofickej a etickej spisbe predstavuje pomerne mohutný reprezentatívny smer. Jedna línia je podľa nich optimistická: vychádza z boomu záujmu o predmetnú problematiku, pričom ústrednou témou väčšiny prác je snaha pochopiť súčasný vzťah človeka a sveta a možnosť prínosu filozofie do možných riešení (globálnej) ekologickej krízy. Autori predpokladajú, že „... cenu filosofie pro budoucnost lze hledat v tom, že dokáže (nebo se alespoň bude pokoušet) srozumitelně sdělit lidem to, co jinak mnohdy vnímají jen jako neurčité stresující všudypřítomné obavy. Že se pokusí pojmenovat a vyplnit konkrétním obsahem již dnes akutně působící příznaky hrozící celosvětové krize“ ([1], 13). Druhý, skeptickejší pohľad na environmentálne filozoficky ladenú produkciu naznačuje, že tu ide o väzbu na módnou bublinu reálneho či imitovaného záujmu o problematiku globálnej environmentálnej krízy. Z toho autorom vyplynul záver o dôležitosti kritickej reflexie a sebareflexie súčasnej environmentálne orientovanej filozofie, čo je podľa nášho názoru mimoriadne náročná úloha, ktorú daná publikácia iniciuje. Autori deklarujú, že cieľom ich iniciačnej práce je „... poskytnout pevnější kostru pro následná detailnější bádání nad touto tematicky relativně sevřenou kapitolou dějin slovenského filozofického myšlení“ ([1], 14).

V prvej kapitole sa na pomerne redukovanej ploche ponúka prehľadný súhrn začiatkov filozofickej reflexie environmentalizmu v teoretických prácach na Slovensku. Autori oprávnenne upozorňujú na úskalia prílišného historického optimizmu pri skúmaní východísk, koreňov a rozmerov skúmanej problematiky. Podľa ich, ale aj nášho názoru je možné racionálne pátrať po týchto koreňoch až od druhej polovice 19. storočia, keď sa aj v slovenskom filozofickom myslení dajú identifikovať nadväznosti na myšlienkový prúd herbartizmu.

Pre historiografiu slovenskej filozofie je nesporne zaujímavá kapitola práce *Situace*

² K tomuto problému prezentovali už skôr (1999) svoje konštruktívne stanovisko autorky monografie *Podnikateľská a environmentálna etika* D. Smreková a Z. Palovičová v časti Teoretické problémy environmentálnej etiky ([4], 93 – 103). Na stránkach časopisu *Filozofia* vyšlo už od 90. rokov minulého storočia množstvo príspevkov (štúdií) korešpondujúcich s touto témou. Z širokej palety článkov uvádzame selektívne najmä tie, ktoré môžu prispieť k dotvoreniu obrazu problematiky, o ktorú nám tu ide, a ktoré vznikli na pôde Filozofického ústavu SAV ([5]; [6]; [7]; [8]; [9]; [10]; [11]; [12]; [13]; [14]; [15]).

ve slovenské viedě a filozofii, kde sa autori vzhľadom na oprávnenú skepsu týkajúcu sa názorov o akýchsi náznakoch environmentálneho uvažovania v starších dejinách myslenia na Slovensku prikláňajú k nám blízkeho kompromisnému názoru, že o rozvoji skutočného a inštitucionalizovaného filozofického myslenia na Slovensku je možné hovoriť až v období existencie 1. československej republiky. Vo svojej argumentácii sa opierajú aj o prácu V. Bakoša *Filozofické myslenie na Slovensku v medzivojnovom období* (1989). Podkapitola *Slovenská veda a reflexe prírody* už ohlasuje príchod evolucionizmu na Slovensko a predstavuje akýsi premostujúci oblúk medzi všeobecnou typológiou filozofického myslenia na Slovensku v 1. polovici 20. storočia a konkrétnymi protagonistami, ktorí sa, hoc i marginálne, dotýkali predmetnej témy. Autori konštatujú dnes už výskumami potvrdený fakt, že slovenské filozofické myslenie sa v 1. polovici 20. storočia stalo legitímnou súčasťou slovenskej duchovnej kultúry, do ktorej patria i prvé kontakty jej predstaviteľov s environmentálnou problematikou. Išlo najmä o reflexiu darvinovského evolucionizmu v prácach zakladateľov slovenského (inštitucionálneho) filozofického myslenia – I. Hrušovského a Svätopluka Štúra. Hoci sa títo autori danej problematiky vo svojej tvorbe dotýkali len okrajovo, „... Igor Hrušovský jako významný reprezentant slovenské filosofie totiž v počátcích své tvorby (i pod vlivem biologické kvalifikace) také zkoumal otázky evoluce. Konkrétně šlo o problém abiogeneze jakožto potenciálního vzniku života na naší planetě“ ([1], 37). Pre Igora Hrušovského bola zrejme dôležitou inšpiráciou, ktorá ovplyvnila jeho prvé filozofické práce, jeho štúdium biológie v Prahe na Prírodovedeckej fakulte UK v rokoch 1925 – 1930.

U S. Štúra autori práce v súvislosti s jeho orientáciou na filozofiu života a vitalizmu poznamenávajú, že „... u tohoto autora se setkáváme především s kritickým pohledem na ty naturalizující přesahy ve filosofii života, které vedly k dehumanizujícím ideologickým perverzím“ ([1], 37).

Autori práce nepustili zo zreteľa ani zdanlivo marginálne otázky týkajúce sa etiky, náboženstva a vzťahu k zvieratám, ktorým venovali samostatný priestor, a na príklade málo známych prác J. Záborského (pozri príslušné state T. Pichlera [2]) a veľmi svojského mysliteľa J. Maliarika prezentovali ich názory týkajúce sa predmetnej témy. V stručnej rekapitulácii prvého sledovaného obdobia dospievajú autori publikácie k niektorým závažným záverom, ktoré sú v pozitívnom zmysle slova v rozpore s prevládajúcimi klíšé v odbornej literatúre. Autori sa domnievajú, že hypotéza o skromných počiatkoch slovenskej filozofickej reflexie sa potvrdila len čiastočne. Ďalej sa autori venujú aj rozporuplnému obdobiu 2. polovice 20. storočia, v rámci ktorého chcú sledovať aj peripetie reflexii environmentalistickej problematiky v dobovom kontexte.

Ťažiskovou časťou publikácie je však kapitola výstižne nazvaná *Problém prostředí a poválečný vývoj ve slovenské viedě a filozofii*. Táto časť práce je z hľadiska novších dejín slovenského filozofického myslenia, ale i myslenia na Slovensku vôbec, mimoriadne zaujímavá a prítlačivá z viacerých hľadísk. Autori správne konštatujú, že na prvý pohľad vnútorne relatívne konzistentné obdobie temna rokov 1948 – 1989 má svoju vnútornú skladbu, ktorá sa dá rozdeliť prinajmenšom do dvoch hlavných etáp: 1. obdobie 50. a 60. rokov minulého storočia, tzv. obdobie budovateľské, ktoré bolo v 70. rokoch vy-

striedané tzv. tvrdým normalizačným obdobím. My dodávame, že v závere 60. rokov dochádza k istému krátkemu politickému otepleniu, ktoré sa odrazilo aj vo filozofickej tvorbe tých čias.

Autori zdôrazňujú odmietnutie zjednodušujúceho schematizmu, podľa ktorého filozofické myslenie sa po roku 1948 nachádzalo v etape (vítaznej) hegemonie marxizmu-leninizmu. Autori sa vracajú aj do obdobia vojnového Slovenského štátu, v ktorom sa začal na stránkach existujúcich periodík závažný diskurz. „Rozhodne tedy nelze vystačit se zjednodušujícím tvrzením, že veškerá nemarxistická filosofická produkce v době Slovenského štátu byla bezcenná a reakční“ ([1], 53). Podľa autorov, ale aj ďalších bádateľov novších dejín slovenského politického myslenia (A. Kopčok, J. Uher, A. Kocka a ďalší), až v novembri 1950, keď sa konala známa Prvá konferencia o súčasnom stave filozofie na Slovensku, došlo k radikálnemu prelomu, ruptúre a monopolizácii marxisticko-leninskej filozofie na Slovensku.

Nasledujúcu etapu štyridsiatich rokov vývinu slovenského filozofického myslenia teda nemožno ani vo vzťahu k environmentálnej téme chápať ako šedivý kompaktný monolit (A. Kopčok). V tejto súvislosti treba uviesť, že v budovateľskom období dochádza k premene filozofie na apologetické potvrdzovanie socialistickej reality, v ktorej vzťah človeka a prírody je chápaný v dobových intenciách „lysenkovsko-mičurinovskej biológie“. Išlo o zvýraznenie dominancie človeka nad prírodou. Jedným z autorov, ktorí sa tejto problematike aktívne venovali, bol A. Sirácky, ktorému je v publikácii venovaný priestor v podkapitole: *A. Sirácky a reflexe civilizační krize*. A. Sirácky zaujíma v tzv. budovateľskom období skutočne ojedinelé miesto, pretože v tomto čase, až na malé výnimky, environmentálna problematika nebola súdobými autormi recipovaná, tobôž analyzovaná. A. Sirácky sa k téme environmentalizmu vyjadruje v dvoch svojich prácach: Prvou z nich je publikácia *Umierajúca civilizácia*, ktorá vyšla v juhoslovanskej sekcii Matice slovenskej v roku 1946. Obsahuje utopické úvahy typu „vítazstva človeka nad prírodou“, ktorej paradoxne integrálnou súčasťou je práve človek, nie je teda jej protivníkom. Autori publikácie tieto práce oprávnene hodnotia ako insitné pseudooptimistické, historickým materializmom inšpirované predstavy o budúcnosti koexistencie človeka a prostredia, resp. prírody. Druhou prácou A. Siráckeho, ktorá vychádza päť rokov po ešte relatívne ideologicky umiernennej *Umierajúcej civilizácii*, je publikácia *Prírodné a spoločenské prostredie*, ktorá má už jasné a ostré ideologické zameranie. Cieľom „... této knihy bylo prokázání teoretického i praktického potenciálu marxismu-leninismu“ ([1], 75). V skutočnosti táto práca predstavuje súbor prednášok, v ktorých A. Sirácky v roku 1950 venoval svoju pozornosť vzťahom človeka a prírody.

Kritika Siráckeho vízií z hľadiska súčasnosti a s poznatkami, ktorými disponuje environmentalistika, by bola pomerne lacným a simplexným hodnotením myslenia, ktoré bolo pre danú epochu a typ spoločnosti charakteristické, ako výstižne konštatujú autori publikácie. Tí vzácne nepodliehajú zjednodušujúcemu hodnoteniu dobe poplatných ideových konštrukcií: pri reflexii tzv. paradoxu 60. rokov rozkrývajú ťažiskové orientácie vo vnútri navonok monolitného komplexu marxisticko-leninskej filozofie. Opierajú sa pritom o názory E. Filovej, A. Kopčoka a V. Bakoša. Tí vo svojich analýzach venovaných tomuto

obdobiu identifikovali vnútri reformného marxizmu 60. rokov dve línie: tzv. scientistickú a antropologickú, ku ktorej sa podľa autorov prikláňala väčšina slovenských reformne orientovaných marxistov (filozofov).

Autori publikácie skutočne odviedli detailnú bádateľskú prácu v tom zmysle, že pátrali i po zlomkoch environmentálneho myslenia v teoretických prácach filozofov daného obdobia. Jedným z filozofov, ktorí sa čiastočne venovali tejto téme, bol Svätopluk Štúr, významný slovenský filozof s pohnutým osudom. Raz vítaný a uznávaný, inokedy zatracovaný podľa vôle režimov, ktoré ho zaradovali na svoje zoznamy žiaducich či nežiaducich osobností. P. Jemelka vo svojej práci o ňom píše, že „... jeho filosofická orientácia volila spíše antropologická témata, ale práve odtiaľ se Štúr dostal i k částečnému rozšíření perspektivy směrem k úvaze s náznaky environmentálního ladění... Jako jeden z prvních autorů na Slovensku zde totiž Štúr otevřel pohled na komplex otázek, které dnešek nazývá globálními problémy“ ([1], 82).

Ako ďalšieho teoretika, ktorý v období 60. rokov prejavoval záujem o environmentalistickú problematiku, autori publikácie vyzdvihli Igora Hrušovského. V jeho činnosti v polovici 60. rokov a v jeho textoch rezonuje problematika ochrany životného prostredia. Vo viacerých dobových periodikách (napríklad Dějiny a současnost, Životné prostredie, Filozofia) Igor Hrušovský zdôrazňuje význam antropocentrického princípu pri riešení spoločenskej krízy. Hrušovského dôraz na antropogénnu časť životného prostredia vedie autorov publikácie k záveru, že patril k tým súdobým filozofom „... kteří překračovali dogmatický rámec a objevovali pro naše filosofické prostředí nová nosná témata“ ([1], 85).

Autori sa v práci venujú aj ostro sledovanému problému životného prostredia v období tzv. normalizácie, ktorá nastala po krátkodobom „uvolnení“ v myslení na konci 60. rokov. Poukazujú na to, že v dôsledku normalizácie sa filozofické práce opäť zideologizovali a stali sa len potvrdzovateľmi ideí vládnucej moci.

Autori publikácie rozoberajú aj názory dvoch ďalších teoretikov, ktorí sa v normalizačnom období dotkli environmentalistickej problematiky vo filozofickom kontexte: R. Šímu a J. Cígera. Mapujú ich rozdielne prístupy k nosnej téme, k problému prírodného prostredia a všímajú si aj ich názory na problémy environmentalizmu.

V ďalšej časti práce sa autori venujú názorom rôznych žijúcich aj nežijúcich osobností slovenského filozofického myslenia, ktoré sa nosnej témy publikácie vo svojich prácach v tej či onej miere dotýkali.

Zaujímavá je aj téma environmentálnych problémov v teoretickej činnosti slovenských disidentov, ktorí aktívne prispievali k reflexii týchto problémov. Ich analýzy, pochopiteľne, nemohli byť publikované v domácich dobových periodikách, takže ich publikovala samizdatová tlač, resp. zahraničné masmédiá (napríklad Hlas Ameriky, Slobodná Európa a i.). Ako príklad uvádza zostavovateľ práce M. Kusého, s ktorého niektorými názormi týkajúcimi sa politiky vládnej moci v období normalizácie polemizuje.

V ďalšej časti práce sa jej autor S. Lesňák venuje problematike slovenskej environmentálnej filozofie od 90. prelomových rokov 20. storočia až po súčasnosť. Predosiela, že v tejto časti publikácie nie je jeho cieľom podať taxatívny prehľad environmentálnych koncepcií, na ktoré mnohí slovenskí autori reagujú, reflektujú ich a často sa o ne opierajú,

ale chce podať len prehľad názorov našich autorov ku konkrétnym problémom environmentálnej filozofie a etiky. Obdobie 90. rokov 20. storočia považuje za „... štart skutočnej slovenskej environmentálnej filozofie a etiky – desaťročie prvých publikovaných reflexií a kritik zahraničných environmentálnych koncepcií a postupne čoraz viac vlastného bádania a originálnych záverov“ ([1], 136). Podľa neho je možné v tvorbe posledných dvoch desaťročí identifikovať dva hlavné prúdy, a to biocentrický a antropocentrický. K antropocentrickému smeru S. Lesňák zaraďuje T. Münza, Z. Palovičovú, F. Mihinu, D. Špirku, E. Štekauerovú, A. Fogela, E. Smolkovú, J. Kučíreka a J. Dubníčku. Ďalej uvádza prehľad najvýznamnejších monografií, ktoré zasiahli do procesu hlbšej reflexie skúmaného problému. Venuje pozornosť aj vybraným problémom environmentálnej etiky pertraktovaným v slovenských časopisoch, zborníkoch a v ďalších publikáciách. V závere svojich úvah oprávnene konštatuje, že 90. roky minulého storočia boli pre slovenskú environmentálnu filozofiu a etiku úspešným obdobím. Z hľadiska kvalitatívneho aj kvantitatívneho je zároveň dôkazom, že slovenská environmentálna filozofia nie je jednoduchým prerozprávaním cudzích koncepcií, ale má svojmu odboru čo ponúknuť.

Trochu pesimisticky pôsobí v práci záverečná úvaha nazvaná *Prelomit' zvyky tisícročia*. Jej autor A. Rozemberg z eticko-humanistického hľadiska skúma niektoré aspekty problematiky vzťahu človeka a zvieratá v súčasnej slovenskej filozofii. Tento relatívne nevelký text sa opiera najmä o pomerne ojedinelé práce a štúdie slovenských autorov, ktoré tematicky korešpondujú so základnou otázkou publikácie. Autor tu rieši komplikované otázky etiky (právo na život) mimoľudských bytostí: „... existujú dobré dôvody, prečo by sme mali zohľadniť isté záujmy mimoľudských živočíchov na úkor našich vlastných“ ([1], 162)? A. Rozemberg v tejto súvislosti polemizuje s renomovanými teoretikami v danej oblasti Z. Palovičovou a E. Smolkovou.

Práca je bezpochyby prínosom k historiografii slovenskej filozofie v úzko špecifikovanej oblasti environmentalizmu. Prináša viacero nových pohľadov a poznatkov na danú tému a ponúka aj ďalšie inšpirácie pre bádanie v zatiaľ pomerne nepreskúmanej oblasti.

LITERATÚRA

- [1] JEMELKA, P. – LESŇÁK, S. – ROZEMBERG, A.: *Environmentalizmus a slovenská filozofia*. Trnava 2010
- [2] PICHLER, T.: Ľud ako národ a ľud ako sociálna vrstva: Jonáš Záborský a premýšľanie o sociálnej osвете. In: *Romboid*, roč. 32, č. 5/6, 1997.
- [3] SMOLKOVÁ, E. – PALOVIČOVÁ, Z. (eds.): *Diskusie o ekofilozofii I*. Bratislava: FiÚ SAV 1997;
- [4] SMOLKOVÁ, E.: *Ekologický problém ako šanca*. Bratislava 2000.
- [5] SMREKOVÁ, D. – PALOVIČOVÁ, Z.: *Podnikateľská a environmentálna etika*. Bratislava 1999.
- [6] MÜNZ, T.: Problémy s ekoetikou. In: *Filozofia*, roč. 50, 1995, č. 2, s. 93 – 101.
- [7] MÜNZ, T., K problému antropocentrickej etiky. In: *Filozofia*, roč. 51, 1996, č. 2, s. 80 – 83.
- [8] PALOVIČOVÁ, Z.: K niektorým filozofickým problémom súčasných koncepcií prírody. In: *Filozofia*, roč. 48, 1993, č. 8, s. 490 – 496.
- [9] PALOVIČOVÁ, Z.: K východiskám etiky životného prostredia. In: *Filozofia*, roč. 50, 1995, č. 7, s. 375 – 381.
- [10] PALOVIČOVÁ, Z.: Problém hodnôt v environmentálnej etike. In: *Filozofia*, roč. 51, 1996, č. 2, s. 91 – 97.

- [11] PAUER, J.: Ľudské práva a kultúrna rozmanitosť. In: *Filozofia*, roč. 52, 1997, č. 7, s. 471 – 476.
- [12] SMOLKOVÁ, E.: Ontologický rozmer ekologického problému. In: *Filozofia*, roč. 48, 1993, č. 3, s. 145 – 150.
- [13] SMOLKOVÁ, E.: K otázke výstavby hodnotových systémov v environmentálnej etike. In: *Filozofia*, roč. 52, 1997, č. 2, s. 73 – 80.
- [14] SMOLKOVÁ, E.: K otázke limitov environmentálnej etiky. In: *Filozofia*, roč. 54, 1999, č. 8, s. 569 – 579.
- [15] SMREKOVÁ, D.: Etické problémy ekonomického správania. In: *Filozofia*, roč. 49, 1994, č. 10, s. 638 – 658.
- [16] SMREKOVÁ, D.: Morálka, etika a aplikovaná etika. In: *Filozofia*, roč. 52, 1997, č. 3, s. 149 – 160.

Príspevok vznikol vo Filozofickom ústave SAV ako súčasť grantového projektu VEGA *Multifakálny výskum dejín slovenského filozofického myslenia v 19. a 20. storočí* č. 2/0066/10.

PhDr. Karol Kollár, CSc.
 Filozofický ústav SAV
 Klemensova 19
 813 64 Bratislava I
 SR
 e-mail: filosekr@savba.sk

Víťazi celoštátneho kola ŠVOK

Dňa 1. 12. 2011 sa na Filozofickom ústave SAV v Bratislave pod záštitou Slovenského filozofického združenia pri SAV uskutočnilo **Celoštátne kolo ŠVOK o najlepšiu študentskú prácu v odbore filozofia**. Práce, ktoré sa umiestnili na prvých troch miestach, boli ocenené vecnými knižnými cenami (dar vydavateľstva Iris), poukážkami na nákup literatúry a ročným predplatným časopisov *Filozofia* a *Organon F*.

Výsledky súťaže:

1. miesto: **Adam Greif** (Katedra filozofie a dejín filozofie FiF UK, Bratislava):
Dôkaz vonkajšieho sveta od G. E. Moora;
2. miesto: **František Medo** (Katedra filozofie FF UKF, Nitra):
Čistá fenomenológia, jej metóda a oblasť výskumu. Inauguračná prednáška na univerzite vo Freiburgu im Breisgau 3. mája 1917;
3. miesto: **Lukáš Piňák** (Katedra filozofie FF UKF, Nitra):
Totemizmus u Clauda Lévi-Straussa.

Výbor SFZ pri SAV víťazom srdečne blahoželá!